

Masarykova univerzita

Filozofická fakulta

FF:US_42 Úvod do uměnovědných studií

Meno: Annamária Skácelová

UČO: 430932

Semester: podzim 2014

Názov práce: Masová kultura

Téma eseje: Masová kultura a faktory, ktoré z nej vytvorili hýbateľa spoločnosti

Encyklopedický výraz

Masová kultúra vznikla ako dôsledok priemyselnej revolúcie a technického pokroku súvisiaceho s urbanizáciou a industrializáciou v 2. polovici 18. storočia. Súvisí s rozširovaním voľného času ľudí, ktorý im umožňuje často prijímať kultúrne produkty. Estetický slovník charakterizuje tento pojem ako „*súhrn kultúrnych predmetov, predstáv a činností, ktoré využívajú masovú komunikáciu a predávajú sa ako tovar.*“ Za cieľ je považovaná tvorba vecí, ktoré nie sú vysokej kvality, ale dajú sa ľahko predat' širokému záberu obyvateľstva. Manipuluje cez masovú komunikáciu s estetickými hodnotami vecí a s estetickým vkusom človeka. Výsledkom manipulácie je normalizovanie vedomia a vytvorenie priemerného obyvateľstva.¹ Niektorými vedcami je masová kultúra definovaná dokonca ako produkt a nástroj propagandy.

Masová kultúra a faktory, ktoré z nej vytvorili hýbateľa spoločnosti

Ak sa chceme dostať k hlbšiemu významu encyklopedického výrazu „masová kultúra“, musíme zobrať do úvahy teórie bádateľov, filozofov a sociológov, ktorí sa touto témou zaoberajú vo svojich štúdiách. Vo svojej práci sa zaoberám názormi najmä politologičky a filozofky Hannah Arendt a sociológa Sigmunda Freuda, ktorý svojou prácou a výskumami spoločnosti v knihe *O človeku a kultúre* rozpútal zaujímavé diskusie vo vedeckých kruhoch. Masová kultúra súvisí s pojmami masa, uniformita, dominancia, výchova a masová spoločnosť, o ktorých budem pojednávať.

Prvý faktor, ktorý dokáže ovplyvniť masovú kultúru a je jej súčasťou je výchova detí. Stav, v akom sa masová kultúra nachádza v určitom historickom období, je výsledkom výchovy a interpretácie sveta novej generácii predošlou. Arendtová nazýva stretnutie novej generácie so svetom „Nový svet“, pretože tí, čo sa postavili po prvýkrát do konfrontácie so svetom, sú svojím zrodením a povahou noví.² Deti, ako nových ľudí v spoločnosti môžu ovplyvňovať dospelí jedinci a ukazovať im tak rôzne názory na spoločnosť a medziľudské vzťahy. Neskôr, v dospelosti, už nebudú mať možnosť radikálnejšej zmeny správania či myšlienok. „*Kdokoľvek chce dospelých vychovávať, chce sa v skutočnosti stať ich poručníkom a v politickej činnosti im brániť. Pretože dospelého vychovávať nemožno.*“ (Arendt, 1994, s.3) Výchova detí má priamy vplyv na kultúru a z nej aj vychádza. Odrazom všeobecnej krízy a nestability moderného sveta je aj kríza vo výchove a vzdelávaní a teda aj

---

¹ Mistrík, Erich, *Estetický slovník*, Bratislava: Iris, 2007. s. 13.

² Arendt, Hannah, *Kríze kultury*, Mladá fronta, 1994.s. 2.

kríza vo výchove ku kultúre. A práve nedostatky v tomto sektore boli úspešne nahradené masovou kultúrou, ktorá mala za prvotný cieľ odvrátiť zrak ľudí od skutočných problémov a nechať ich zabávať sa priemernými vecami namiesto kvalitných životných hodnôt.

Rozdiely medzi jedincami, ktorí sú súčasťou istej masy, sú dobre viditeľné na fenoméne dominancie. Ďalší faktor je teda dominancia, ktorá sa v spoločnosti prejavuje v politickej, mocenskej, rodinnej hierarchii a v minulosti v rasovej forme. Potreba vodcu v mase, ako hovorí Freud, sa ukazuje už v momente, kde sú živé bytosti v istom počte spojené a podriaďujú sa inštinktívne autorite nejakého vodcu. Rôzne druhy vodcov sa zaoberajú rôznymi prostriedkami, ktorými na masu pôsobia a uspokojujú tak jej potreby, pričom naplňajú aj svoje vodcovské ciele. Vo vodcovstve sa ukazuje aj základná črta každej dominantnej osoby, a to prestíž. Prestíž ako pojem je druh nadvlády získaný alebo umelo vytvorený pre lepšiu kontrolu mäs. Práve preto je prestíž dôležitá pre každého vodcu masy, ktorý vďaka tomu šíri svoje idey ľahšie a efektívnejšie. Rovnako to platí aj v oblasti kultúry.³

Zaujímavý je aj faktor vzťahu jednotlivca k vodcovi. Tento vzťah je funkčný v menších spoločenstvách ako je rodina, či pracovný kolektív. Masa však ovplyvňuje duševný život jednotlivca a bez ohľadu na rozdielny spôsob života, zamestnania, charakteru či inteligencie jednotlivcov vytvára tzv. kolektívnu dušu.⁴ Individualita jednotlivca, ktorá by mala byť charakterovou črtou, vďaka čomu si ho vodca dokáže zapamätať, úplne v mase zaniká. Freud sa zaoberá práve otázkou, prečo je správanie jednotlivca iné v mase ako samostatne. Prichádza k záveru, že so vstupom do masy stráca jednotlivec pocit zodpovednosti za činy a osobný prejav. Arendtová upozorňuje, že posledný jednotlivec, ktorý stojí v konflikte medzi individuom a spoločnosťou je umelec, ktorý svojou tvorbou priamo kritizuje vplyv masovej kultúry na ľudí.

Výsledkom tohto skúmania je charakteristika masy a masovej kultúry z hľadiska psychologického, politického a sociálneho. Freud charakterizuje slovo masa zo slovného spojenia masová kultúra ako „*impulzívna, premenlivá a výbušná, skoro výlučne dirigovaná nevedomím. Masa je mimoriadne ovplyvniteľná a ľahkoverná. Masa takto nepozná ani pochybnosti, ani neistotu.*“ (Freud, 1990, s. 216-217) Pripúšťa, že masa má sama osebe sklon ku všetkým extrémom a sama vyhľadáva vodcu. Hlavný rozdiel medzi spoločnosťou a masovou spoločnosťou Arendtová vidí v tom, že zatiaľ čo spoločnosť znehodnocovala kultúru a opovrhovala ňou, nespotrebovala ju a kultúra nezanikala ako je tomu v masovej spoločnosti, ktorá sa snaží o vytlačenie kultúry a jej nahradenie ľahkou formou zábavy.

---

³ Freud, Sigmund, *O človeku a kultúre*, Praha: Odeon, 1990. s. 220 – 222.

⁴ Freud, Sigmund, *O človeku a kultúre*, Praha: Odeon, 1990. s. 212.

Tovar, ponúkaný zábavným priemyslom spoločnosť naozaj spotrebováva ako každý iný konzumný tovar. Arendtová tvrdí, že v minulosti bola masová spoločnosť nízkou formou spoločnosti a masová kultúra skôr *contradictio in adiecto*⁵, na rozdiel od súčasnosti, kedy sú oba termíny považované za vážny predmet štúdií a výskumov.

Použitá literatúra:

ARENDDT, Hannah, *Krize kultury*, Praha: Mladá fronta 1994, 157 s.

MISTRÍK, Erich, *Estetický slovník*, Bratislava: Iris, 2007, 250 s.

ORTEGA y GASET, José, *Vzbura davov*, Bratislava: Remedium 1994, 247 s.

FREUD, Sigmund, *O člověku a kultuře*, Praha: Odeon 1990, 444 s.

---

⁵ Rozpor medzi podstatným a prídavným menom, oxymoron.